

prof. dr hab. Rafał Molencki
Instytut Językoznawstwa
Uniwersytet Śląski w Katowicach

Ocena rozprawy doktorskiej p. mgr. Weroniki Kamoli-Uberman pt.
New Life of Old Words. Contrasting Etymologies of English and Polish
Fantasy Character Class Terms

(282 strony wydruku komputerowego)

Przedłożona do oceny praca doktorska pani mgr Weroniki Kamoli-Uberman jest solidnym opracowaniem tematu etymologii słownictwa związanego z postaciami występującymi w grach fantasy. Niektóre z tych słów stały się archaizmami, ale literatura fantasy i oparte na niej gry towarzyskie przywróciły je do języka współczesnego – stąd zřęcznie sformułowany tytuł rozprawy. Autorka porównuje to nazewnictwo w językach angielskim i polskim. Badanie jest oparte na materiale językowym zaczerpniętym z jedenastu najbardziej popularnych gier fantasy: towarzyskich, planszowych i komputerowych.

Rozprawa składa się ze wstępu, trzech rozdziałów zasadniczych i wniosków końcowych. Dwa pierwsze rozdziały mają charakter teoretyczny. W pierwszym omówione są zasady i problemy etymologii, język praindoeuropejski i cała wielka rodzina języków wywodzących się z niego, główne przyczyny zmian językowych ze szczególnym

naturalnie uwzględnieniem zmian semantycznych. W końcowym podrozdziale Autorka omawia fantasy jako gatunek. Rozdział drugi szczegółowo przedstawia korpus językowy gier fantasy i metodologię badania, w tym zasady uporządkowania materiału i prezentacji badania.

Zasadniczą, najobszerniejszą, najciekawszą i najbardziej samodzielną częścią rozprawy pani mgr Kamoli-Uberman jest rozdział trzeci, w którym Autorka dokonuje drobiazgowej analizy i kategoryzacji nazewnictwa w poszczególnych grupach postaci występujących w badanych grach fantasy. Wyróżniła tu trzy podstawowe kategorie archetypowe, które nazywa klasami: czarującą (*spellcaster*), walczącą (*fighter*) i łotrowską (*rogue*). W ramach tych klas kolejne angielskie leksemy i ich polskie odpowiedniki (nie zawsze jeden) są dokładnie analizowane według jednolitej i konsekwentnej metody: (1) znaczenia słownikowe, (2) synonimy, (3) pierwsze użycia, (4) bardzo szczegółowa etymologia sięgająca rdzeni indoeuropejskich i pokazująca słowa pokrewne w różnych językach, (5) zmiany semantyczne na przestrzeni wieków. Takie systematyczne i wzorowo przeprowadzone zestawienie poszczególnych leksemów angielskich i polskich doprowadziło Autorkę do słusznego wniosku, że często nie mamy tu do czynienia z sytuacją, gdzie słowu angielskiemu odpowiada tylko jeden polski odpowiednik. Niejednokrotnie występuje tu niesymetryczna polisemia angielskich i polskich terminów. Materiał omawiany w kolejnych częściach jest także przedstawiony w licznych podsumowujących tabelach.

Bibliografia rozprawy jest obszerna, obejmuje ze słownikami ponad 200 pozycji, starszych i najnowszych. Została sporządzona starannie – jedyny mankament to niepotrzebne w tym miejscu wskazywanie konkretnych stron poszczególnych prac, z których korzystała Autorka. W pracach językoznawczych te informacje podaje się zwykle wyłącznie w tekście rozprawy.

Praca napisana jest bardzo dobrą angielszczyzną, kolejność rozdziałów, układ pracy i strona formalna nie budzi zastrzeżeń. Jednakże w tej i tak bardzo obszernej rozprawie są niepotrzebne powtórzenia, np. wykaz gier jest przedstawiony na ss. 67-68, a potem jest skopiowany w całości w końcowej bibliografii 200 stron dalej na ss. 267-268.

W tabeli 27 też chyba nie było potrzeby dublowania etymologii angielskich i polskich leksemów pokrewnych, jak np. *illusionist* – *iluzjonista*, *necromancer* – *nekromanta*, *cleric* – *kleryk*, a już zwłaszcza w przypadku form identycznych w obydwu językach, np. *druid* czy *minstrel*. Niepotrzebne są też puste strony przed kolejnymi rozdziałami, np. s. 65, s. 94.

Praca ma charakter historyczny i dobrze, że Autorka przedstawia tam, gdzie to możliwe materiał staroangielski. Brakuje mi jednak szerszego odniesienia do etapu średnioangielskiego na podstawie dostępnego także w wersji elektronicznej *Middle English Dictionary* (<https://quod.lib.umich.edu/m/middle-english-dictionary/dictionary>). Polecam zapoznanie się w nim z takimi hasłami jak np. *wicch(e)*, *nigromancien*, *wisard(e)*, *scout(e)* i innymi. Średnioangielskie słowo *scout* jest szczególnie ciekawe, gdyż według *MED* miało etymologię staronordycką, a nie francuską i tylko jedno znaczenie „A wretch, rascal, rogue; -- used of men and women”, (np. [a1450 7 Sages\(3\) \(Cmb Dd.1.17\)](#)2218 : *The godman..callyd hys wyf foule scout*), co jeszcze bardziej uzasadnia jego umieszczenie w klasie łotrów. Warto byłoby prześledzić, kiedy dokładnie w angielszczyźnie *scout* z łotra stał się zwiadowcą, szpiegiem. Czyżby to była homonimia, a być może dawna skandynawska forma tylko nabrała francuskiego, a potem angielskiego znaczenia?

Te słowa angielskie, które mają pochodzenie romańskie warto by skonfrontować z *Anglo-Norman Dictionary* (<https://anglo-norman.net/>), np. męski *sorcer* i żeńska *sorcere*, a także wyłącznie żeńska *sorcerere*, o której *AND* pisze: „This feminine form suggests the existence of a masculine *sorcerer*, which, however, is not attested in French. Masculine *sorcerer* appears in English, but only from the late fifteenth century.” Przypuszczam, że wiele ciekawych informacji o znaczeniach słów można będzie znaleźć także w innych hasłach tego słownika ważnego dla historyków zarówno języka francuskiego, jak i angielskiego.

Także materiał polski można by jeszcze dodatkowo sprawdzić w *Słowniku staropolskim PAN*, opartym na słowniku pod redakcją prof. Urbańczyka i jego następców, ale rozszerzonym i dostępnym elektronicznie (<https://pjs.ijp.pan.pl/sstp.html>), a także w

pierwszym jednojęzycznym słowniku polszczyzny autorstwa Samuela Bogumiła Lindego z początku XIX wieku – *Słownik języka polskiego* w 6 tomach, także dostępny online: (<https://kpbc.umk.pl/dlibra/publication/8173?language=pl>).

Te propozycje uzupełnień i opisane wyżej drobne uchybienia nie mają wpływu na moją zdecydowaną pozytywną ocenę rozprawy. A zatem w konkluzji jest mi miło stwierdzić, że praca doktorska pani mgr Weroniki Kamoli-Uberman pt. *New Life of Old Words. Contrasting Etymologies of English and Polish Fantasy Character Class Terms* **spełnia wymogi stawiane takim pracom** przedstawione w ustawie z 13 III 2003 (z późniejszymi zmianami) o stopniach naukowych i tytule naukowym. Przygotowanie pracy wymagało wielu miesięcy żmudnych badań korpusowych oraz pracy z licznymi słownikami. Rozprawa ta stanowi oryginalne i nowatorskie rozwiązanie problemu naukowego, a także jest istotnym wkładem w porównawcze badania diachroniczne angielszczyzny i polszczyzny. Wobec tego wnioskuję o dopuszczenie jej Autorki do dalszych czynności przewodu doktorskiego.

prof. Rafał Molencki

Katowice, 14 grudnia 2022 roku